

Skogssjön- en liten naturpärla i Röstånga by.

I västra delen av Röstånga, mellan Per Gummesons väg, Björkgatan och Skogsvägen ligger en damm, Skogssjön, numera också kallad för "Branddammen". I väster grän-sar dammen till det bokskogsområde som sträcker sig längs Skogsvägen i söder och Nationalparksgränsen i norr och som längre västerut mynnar ut i åkermarken upp mot Odensjön. Från detta skogsområde ansluter en mycket liten bäck till Skogssjön. I dam-mens nordvästra hörn alldeles intill en fin urbergsklippa finns en fördämning med ett avrinningsrör som reglerar dammens högsta vattennivå.

Dammen är omgiven av lövträd utom längst i öster där den ansluter till en gräsyta. Längs sin sträckning i norr växer ek, bok, avenbok, björk och al och i väst och syd framför allt ek och bok. I väst och norr finns också några mycket fina bestånd av sälg som växer ut över vattnet. I dammens sydvästra och norra delar finns också grenöverhäng som ger skydd i strandzonen medan stranden vid dammens sydöstra del ligger öppen.

Skogssjön har en särskild betydelse då den och dess nära omgivning under en större del av året kan uppvisa ett rikt djurliv. Den har också stor betydelse för boende i Röstånga då den vintertid genom alla år haft en attraktionskraft på alla de som önskat pröva sina skidskofärdigheter. Leif Persson t.ex. berättar hur han och andra ungdomar på 50-talet lockades till Skogsdammen, då isen lagts sig, för att åka skridsko. Han antyder också att det nog inte bara var själva skridskoåkningen som lockade ungdomarna till denna utövning under vackra vintriga månskenskvällar. Senare tillkom belysning av dammen vilken medförde att man nu under mörka och ofta sena kvällar kunde åka skidskor, spela ishockey och ta vara på den oftast inte alltför långvariga period med kallt väder och fin skridskois.

Färgskiftningarna i och kring dammen är fascinerande att följa under året. På våren är vattenspegeln klar och ren men då boken slår ut i sin späda grönska sprids de gamla knoppfjällen ut över vattenytan som då kan tyckas skräpiga. Senare, då vattentemperaturen stigit börjar andmaten, en liten flytväxt, sprida sin vackert gröna färg på vattnet

Skogssjön vid Röstånga.

Så här såg Skogssjön ut i slutet av 40-talet (Foto: Leif Persson) Leif berättar att vintertid valde man den grunda Skogssjön att spela bandy på då den var mindre riskabel än den bråddjupa Odensjön.

och vid kanterna kan också gäddnatens flytblad ses. Sedan följer en lång period med en frisk vattenyta men innan de gulröda höstfärgerna klär dammens omgivning har ekarna börjat "självbeskära" sina grenar och då kan man se dessa korta lövklädda smågrenar med tydligt trattformig ärravslutning flyta omkring på vattenytan.

I relativt tidig vår blommar sälgen vid dammen och signalerar att nu har våren kommit på allvar. Då sälgen är rik på både nektar och pollen är den utomordentligt viktig som näringsväxt för många av våra pollinerande insekter. Nu är tiden då de stora övervintrande humlehonorna redan hittat en lämplig håla att bygga sitt bo i och nu söker pollen och nektar för att föda upp sin första kull arbetare. Här i trädgårdsmiljöerna

Pilblad.

Gäddnate.

Blommande sälg

Jordhumla

Hushumla

Trädgårdshumla

Ängshumla

runt dammen finns minst sex arter humlor (jordhumla, trädgårdshumla, stenhumla, hushumla, åkerhumla och ängshumla) och på våren innan trädgårdsväxterna står i blom är sälgen en ytterst viktig näringskälla. Också biodlarnas bin ser sälgen som det viktigaste "frukostbordet" efter den långa vintervilan och tar ivrigt för sig för att få fart på det övervintrande samhället och driva upp nya generationer av flitiga arbetsbin. Så småningom börjar också strandvegetationen att ta fart och resultera i bl.a. några fina bestånd med missne och det mindre vanliga pilbladet.

Redan tidigt på våren har vi också kunnat se hur grodor och paddor som är på sin väg ner till dammen uppehållit sig på de angränsande gatorna. Nu kan vi höra deras konserter och nu börjar också grodlek och äggläggning. När sedan rommen kläckts finns stora mängder grodyngel som simmar runt i dammen. Så småningom tillbakabildas grodynglets stjärt och benen utvecklas. På eftersommaren och tidig höst är det dags att överge dammen och nu övergår den lilla grodan från att ha andats med gälar till att andas med lungor och ta steget upp på land. Vi ser då alla dessa små grodor på väg över våra gräsmattor till sina vintergömmen.

Dammen hyser också en riklig population av den mindre vattensalamandern. Här kan man under leken på våren se den otroligt vackra hanen i sin färggranna lekdräkt. I dammens

Större vattensalamandern blir mer än 11 cm lång som vuxen, den leker under april-maj men tillbringar resten av året på land där den kan påträffas under stenar och i murkna stubbar i lövskog.

närhet påträffas också regelbundet den större vattensalamandern som idag är betydligt mindre vanlig. Det är med stor tillfredsställelse vi kan konstatera att vi har dessa grodor och salamandrar i en damm inne i Röstånga by. Förändringar i kulturlandskapet sedan mitten av 1800-talet har genom uppodlingar, dräneringar av våtmarker och användning av biocider gjort att grodor och salamandrar fått det allt besvärligare. Därför är alla arter grodor och salamandrar fridlysta och det är då glädjande att dammen kan vara en fristad för dem och där tillförsäkras en god livsmiljö.

Snoken, som också är fridlyst, är vår längsta orm (upp till 130 cm). Den är ytterst beroende av fuktiga ställen och vattendrag där den kan jaga grodor och fiskar. Den förekommer årligen vid Skogssjön där den kan ses simmande och då också exponera de två vita nackfläck-

Snoken som vi kan hitta på våren sola sig på våra komposthögar är helt ofarlig och känns igen på sina vita nackfläckar.

arna som är ett kännetecken. För sin fortplantning är den beroende av externa värmekällor och lägger gärna sina ägg i gödselstackar eller komposthögar där förmultningen skapar en lämplig värme för äggens utveckling. Genom förändringar i gödselhantering och kompostering har snoken kraftigt missgynnats. På flera ställen nära Skogssjön har dock vårsolande snokar iakttagits och regelbundet ses unga snokar ringla över gräsmattor i Skogssjöns närhet vilket klart indikerar att den fortplantar sig i området.

På botten av Skogssjön sjuder det av liv och här finns bl.a. larver av olika trollsländarter. Dessa larver är synnerligen aggressiva och livnär sig på små kräftdjur, maskar, grod- och paddyngel, småfisk och mygg-larver. Så en dag i början av maj är det dags för de nu fullvuxna larverna till några av arterna att ta steget upp på land, hitta en lämplig växt att krypa upp i, ömsa skinn en sista gång och framträda som en färdig trollslända. Först att uppträda på scenen vid Skogssjön är två arter av flicksländor (röd flickslända och ljus lyrflickslända).

Röd flickslända flyger under maj, juni och juli.

Som alla flicksländor håller de sig nära vegetationen och gör gracila utflykter från en vilopunkt på något blad. De känns också igen på att de i vila faller ihop vingarna över bakroppen. Redan i maj ses också guld-trollsländan, en kraftfull flygare som tillhör gruppen mosaiksländor, och som i vila håller vingarna utbredda åt sidorna. Totalt har hittills åtta olika arter kunnat fastställas vid Skogssjön och däribland den "blågröna" trollsländan som man plötsligt en dag ser många ömsningshudar av på växterna intill dammen. Det är en mycket vacker trollslända som gärna lämnar dammen och hälsar på i de kringliggande trädgårdarna.

Även den vackra blå jungfrusländan, som helst uppehåller sig vid rinnande vatten, visar sig under juni månad vid Skogssjön.

Även om trollsländlarverna livnär sig bl.a. på småfisk utgör de också föda för fisken och allt för stora fiskbestånd kan därför vara ett hot

mot sländorna vid Skogssjön. Då kan det vara tryggt att veta att det finns fåglar som fiskar i Skogssjön. Den som tar de större fiskarna är hägern som är en trogen gäst och i princip varje morgon lämnar sjön med sitt skrånande rop. Den

Blågrön mosaikslända.

har sin favoritplats i den västra delen av dammen men även mitt på sydsidan. Hägern är en ljus blågrå, långhalsad och långbent fågel, cirka en meter hög. Den kan stå alldeles stilla långa stunder för att då en lämplig fisk kommer i närheten blixtnabbt skjuta fram den indragna halsen och fånga den. En fågel som lever på betydligt mindre fiskar är den utomordentligt vackra kungsfiskaren. Den har sedan Mölledammen röjdes upp och grenöverhäng avlägsnades allt oftare börjat besöka Skogssjön och ses nu dagligen i dammens södra och västra delar där det finns lämpligt grenöverhäng varifrån den kan överblicka vattenytan, rikta in sin långa näbb, skjuta i väg lodrätt och fånga sin fisk. Den är inte svårt att upptäcka då den signalerar med ett mycket skarp gnisslande läte när den flyger till och från eller mellan olika platser i Skogssjön.

Kungsfiskaren är en av de vackraste fåglar vi har i Sverige. Den skiftar i färg och i sidobelysning är fågeln blå men den intensivaste färgen sitter i ryggbandet som lyser som neonljus.

Kungsfiskaren häckar inte vid Skogssjön utan troligen i någon sandbrink mycket långt borta från fiskeplatsen.

Under senare år är det endast gräsand som häckar vi skogsdammen. Tidigare häckade

också knipa här och visade under någon tid upp sina ungar i Skogssjön. Mot predatorer kräver knipan ett gott strandöverhäng som skydd för ungarna och då det under en period röjdes undan kan det ha varit orsaken till att häckningen upphörde. Knipor besöker dock dammen varje vår och inspekterar den så det finns nu gott hopp om att häckningarna skall återupptas.

Fladdermöss är en djurgrupp som inte sällan skapar obehagliga känslor. Vår kunskap om dessa djur har dock ökat och idag vet vi att forna tiders tro att de var blodsugare och förbundna med mörkrets makter är helt fel. De är skickliga insektsätare och gör stor nytta bl.a. i våra trädgårdar då de också fångar skadeinsekter. Fladdermössen är starkt knutna till kulturlandskapet och har i takt med att miljöer förändrats fått svårt att överleva. Av Skånes 19 noterade arter är 12 sällsynta eller mycket sällsynta. I Söderåsens Nationalpark har man noterat 8 arter varav 5 betraktas som någorlunda allmänna. Varje art har också sina specifika krav på miljön. Fladdermössen bygger på hösten upp en fettreserv som den sedan lever av under sin vintersömn och på våren är den kraftigt avmagrad och i behov av insekter som föda. En grund damm som Skogssjön har därvid stor betydelse då den snabbt värms upp och blir en bra yngelstation för insekter. Här vid Skogssjön kan man också se den ganska vanliga vattenfladdermusen som jagar strax ovanför vattenytan och fångar insekter som fjärilar, nattsländor och myggor och som t.o.m. kan plocka insekter från vattenytan. Yngelkolonier påträffas fram för

Skogssjön i begynnande höstfärg .

allt i trädhåligheter. I dammens närhet flyger också den nordiska fladdermusen som besöker våra trädgårdar och fångar insekter på ganska hög höjd. Den bor oftast nära oss i våra byggnader. Fladdermössen lokaliserar sina byten med ultraljud och de bildar också en otroligt bra minneskarta över den miljö de flyger i. Inte sällan flyger de långa sträckor mellan sina viloplats och jaktområden. Vattenfladdermusen som jagar insekter nära Skogssjöns vattenyta bor sannolikt i trädhåligheter inne i Nationalparken. Det är alltså inte bara för grodor, kräldjur, fiskar och sländor det är viktigt att Skogssjöns miljö bevaras utan också som en produktionsenhet av insekter för de alltmer trängda fladdermössen.

Så kommer hösten och Skogssjön samlar ihop sig till sin vintervila och kanske väntar på att isen skall lägga sig också i år och sprida glädje till ungdomarna som vill pröva sina färdigheter på skridskor och kanske till äldre som vill uppleva lite av sin ungdoms upplevelse. Nu under hösten upplever vi ekorrar och nötskrikor vid ekar och hassel. Och kungsfiskaren fortsätter troget att besöka dammen. Nu ligger några gräsänder här och "tippar" för att plocka föda från botten. När sedan vintern sätter in huserar kattugglan allt tuffare kring dammen och dess rop kommer att bli allt intensivare för att kulminera under januari-februari. Så visst finns det liv året om vid och kring Skogsdammen, en resurs som varsamt skall närmast och beundras för sitt djurliv men också njutas av för vad den har att erbjuda i sina årstidaskepnader.

I slutet av 1990 talet (1997?) rensades Skogssjön upp. Här kan man se dammens ringa djup som också har betydelse för dess funktion som levande miljö med ett rikligt djurliv (Foto: Eric Hansson).

Gunnar Andersson.